

Πνευματική Ιδιοκτησία και Δικαιοσύνη

Επιστημονική Εκδήλωση ΟΠΙ, Αθήνα, 21/10/2022

Άννα Δεσποτίδου
Επικ. Καθηγ. Νομικής Σχολής ΑΠΘ
Δικηγόρος, Δ.Ν.

1. Η εκμετάλλευση/«αξιοποίηση» των πνευματικών έργων εν γένει

- Σύγχρονες συνθήκες διάθεσης και χρήσης των πνευματικών έργων: η επίδραση της τεχνολογικής εξέλιξης και ιδίως της διείσδυσης του Διαδικτύου στον τομέα της επικοινωνίας, της ψυχαγωγίας και των συναλλαγών
- **Αδυναμία αυτοπρόσωπης εκμετάλλευσης και διαχείρισης** των έργων από τους ίδιους τους δημιουργούς τους
- Η αναγκαιότητα της κατάρτισης **συμβάσεων εκμετάλλευσης**
 - **Συμβάσεις ατομικές** με επιχειρήσεις της «πολιτιστικής» βιομηχανίας κλπ.
 - **Συμβάσεις ανάθεσης διαχείρισης σε** ΟΣΔ ή ΑΟΔ (μη γνήσιες συμβάσεις εκμετάλλευσης)

2. Γνήσιες συμβάσεις εκμετάλλευσης πνευματικών έργων: χαρακτηριστικά – η ρύθμιση του Ν. 2121/1993

- Χαρακτηρίζονται από **εγγενή διαπραγματευτική ανισορροπία**
 - **Οι δημιουργοί** → **κατά τεκμήριο σε διαπραγματευτικά ασθενέστερη θέση** (λόγω απειρίας, οικονομικής ένδειας, ελλιπούς ενημέρωσης κ.ο.κ.) έναντι των αντισυμβαλλομένων τους (εκδοτών, παραγωγών κ.ο.κ.)
 - Ρυθμιστική παρέμβαση **με σκοπό την προστασία τους**: θέσπιση ερμηνευτικών αρχών ή κανόνων αναγκαστικού δικαίου (περιορισμός συμβατικής ελευθερίας) → παρόμοιες διατάξεις ανευρίσκονται στις εθνικές νομοθεσίες των περισσότερων κρατών – μελών της ΕΕ
 - **«Γενικό» συμβατικό μέρος του Ν. 2121/1993**: άρθρα 12-17, 32 και 39: σύστημα εκμετάλλευσης σύγχρονο και αποτελεσματικό, προσανατολισμένο στην προστασία του κοινωνικοτυπικά «αδύναμου» μέρους της συναλλαγής
 - **Εφαρμογή μόνο στο πρωτογενές επίπεδο της εκμετάλλευσης**: διότι στο δευτερογενές απουσιάζει η ratio της προστατευτικής ρυθμιστικής παρέμβασης
 - Δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής και στις συμβάσεις των συγγενών δικαιούχων? → Αμφισβητείται, διότι δεν ανιχνεύονται ανάλογες ανάγκες προστασίας
- Εξαίρεση δικαιολογείται (ίσως)** στην περίπτωση των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών

3. Το δικαίο των συμβάσεων πνευματικής ιδιοκτησίας στην ΕΕ: Ά. 18 – 23 Οδηγίας 2019/790

- Μέχρι πρόσφατα: *απουσία ρύθμισης* → **το ζήτημα είχε αφηθεί στη διακριτική ευχέρεια των κρατών – μελών**
- **Νέες ρυθμίσεις** για τις συμβάσεις εκμετάλλευσης δημιουργών & ερμηνευτών: **άρθρα 18 – 23 Οδηγίας 2019/790/ΕΕ** «για την πνευματική ιδιοκτησία στην ενιαία ψηφιακή αγορά»
- Εφαρμογή στο **πρωτογενές επίπεδο της εκμετάλλευσης & οριζόντια** (καταλαμβάνει δημιουργούς και ερμηνευτές ταυτοχρόνως και αδιακρίτως) – Ρύθμιση αποσπασματική και ελλιπής
- Σαφής δικαιοπολιτική στόχευση: **αποκατάσταση της συμβατικής ισότητας** στις συμβάσεις εκμετάλλευσης δημιουργών & ερμηνευτών: δημιουργοί και ερμηνευτές εκλαμβάνονται ως διαπραγματευτικά ασθενέστεροι
- Το συμβατικό δικαίο πνευματικής ιδιοκτησίας ως **δικαίο προστασίας του ασθενέστερου** (όπως, δικαίο προστασίας καταναλωτή και εργατικό δικαίο)
- **Αναμένεται η τροποποίηση και βελτίωση** των εθνικών συμβατικών δικαίων πνευματικής ιδιοκτησίας προς την κατεύθυνση της προστασίας δημιουργών & ερμηνευτών και η ενίσχυση της θέσης τους

4. Γνήσιες συμβάσεις εκμετάλλευσης πνευματικών έργων – συστηματική κατάταξη (ά. 12 & 13 παρ. 1-3 Ν. 2121/1993)

➤ Συστηματικές διακρίσεις:

- Συμβάσεις μεταβίβασης του περιουσιακού δικαιώματος ως όλο (εν συνόλω) ή ενός (τουλάχιστον) ή περισσότερων περιουσιακών δικαιωμάτων/εξουσιών
- Συμβάσεις εκμετάλλευσης : υποχρέωση εκμετάλλευσης
- Άδειες εκμετάλλευσης : επιτρεπτικός χαρακτήρας
- Διάκριση μεταξύ **σύμβασης** και **άδειας εκμετάλλευσης**: αμφίβολης πρακτικής σημασίας και δογματικής ορθότητας
- **«Κατά κυριολεξία μεταβίβαση»** μίας ή περισσότερων, απόλυτων και αποκλειστικών περιουσιακών εξουσιών επέρχεται όχι μόνον στο πλαίσιο της σύμβασης μεταβίβασης, αλλά και σε εκτέλεση της αποκλειστικής σύμβασης ή άδειας εκμετάλλευσης
- Οι διατάξεις των ά. 18-23 της Οδηγίας 2019/790 **απαιτούν εφαρμογή και στις 3 (τρεις) παραπάνω κατηγορίες συμβάσεων εκμετάλλευσης**

5. Η ερμηνευτική αρχή του σκοπού της μεταβίβασης (ά. 15 παρ. 4 Ν. 2121/1993)

- *En amfibolia*, στο δημιουργό **μεταβιβάζονται οι περιουσιακές εξουσίες που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση του σκοπού της σύμβασης**
- **Ειδικός ερμηνευτικός κανόνας:** «επεμβαίνει» μόνον όταν η σύμβαση εκμετάλλευσης δεν περιέχει σαφή ρύθμιση
- **Κομβικό σημείο** για την εφαρμογή της: ο επιδιωκόμενος με τη συγκεκριμένη σύμβαση **σκοπός**. Αναζητείται ο «κοινός» σκοπός, στον οποίο απέβλεψαν αμφότερα τα μέρη
- Αποτέλεσμα εφαρμογής: **ο περιοριστικός, υπέρ του δημιουργού, προσδιορισμός του αντικειμένου της σύμβασης** (από άποψη περιεχομένου, έκτασης, τόπου, χρόνου κλπ)
- **Στόχος:** το δικαίωμα πνευματικής ιδιοκτησίας **να παραμένει –κατά το δυνατόν- στο δημιουργό**

6. Εξειδικεύσεις της αρχής του σκοπού της μεταβίβασης: Οι ειδικοί ερμηνευτικοί κανόνες του ά. 15 παρ. 2 & 3 Ν. 2121/1993

- **Ά. 15 παρ. 2 και 3:** Στόχος → σε περίπτωση αμφιβολίας, η **χρονική διάρκεια και η τοπική ισχύς** της συμφωνημένης εκμετάλλευσης περιορίζονται στα προβλεπόμενα από το νόμο όρια, ήτοι: στα 5 χρόνια (κατ' ανώτατο όριο) και στην ελληνική (και μόνον) επικράτεια
- **Απουσία γενικότερου ερμηνευτικού κανόνα,** ο οποίος σε περίπτωση αμφιβολίας, θα επέβαλε ερμηνεία σύμφωνη με τα συμφέροντα του δημιουργού (*in dubio pro autore*)

7. Ο κανόνας της υποχρεωτικής **ποσοστιαίας αμοιβής** του δημιουργού (ά. 32 Ν. 2121/1993)

- **Στόχος:** ο δημιουργός να συμμετέχει κατά το δυνατόν ευρύτερα και διαρκέστερα στο προϊόν της οικονομικής εκμετάλλευσης του έργου του
- Ο κανόνας γνωρίζει **σημαντικές εξαιρέσεις** (παρ. 1 εδ. β και παρ. 2 ά. 32)
- Ο **καθορισμός του ύψους του ποσοστού**, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, αφήνεται στην ευχέρεια των συμβαλλομένων
- **Κίνδυνος συρρίκνωσης των οικονομικών συμφερόντων του δημιουργού** μέχρι μηδενισμού τους
- Πρόταση για **διορθωτική ερμηνεία** της επίμαχης διάταξης, προς το συμφέρον του διαπραγματευτικά ασθενέστερου δημιουργού – μέτρο: το «εύλογο» ύψος της, που καθορίζεται κατά την κρίση του ορθά και δίκαια σκεπτόμενου ανθρώπου

8. Η αρχή της **δέουσας και αναλογικής** αμοιβής (ά. 18 της Οδηγίας 2019/790)

- ▶ Η επιλογή του μηχανισμού ενσωμάτωσης αφήνεται στην ευχέρεια των κρατών – μελών
- ▶ **Δέουσα αμοιβή:** αόριστη έννοια – χρήζει εξειδίκευσης/προσδιορισμού → «δίκαιη», «κατάλληλη», «εύλογη», «επαρκής» κ.ο.κ.
- ▶ Ανάγκη **θέσπισης κριτηρίων και κατευθυντήριων αρχών** (από τους εθνικούς νομοθέτες) ή **τεκμηρίων** (λ.χ. συνομολόγηση στο πλαίσιο συλλογικών συμβάσεων)
- ▶ Δυνατότητα **θέσπισης ελάχιστων νόμιμων αμοιβών** – στερούνται ευελιξίας
- ▶ **Αναλογική αμοιβή:** εισάγει τον κανόνα της ποσοστιαίας αμοιβής δημιουργών και ερμηνευτών – πλεονεκτήματα – κίνδυνοι
- ▶ Συνομολόγηση κατ' αποκοπή αμοιβής επιτρέπεται **κατ' εξαίρεση** → **αυτή μπορεί να είναι δέουσα, όχι όμως και αναλογική**
- ▶ Ευχέρεια ενσωμάτωσης με κανόνα ενδοτικού δικαίου & εφαρμογή συμβατικής ελευθερίας: κίνδυνος ματαίωσης του προστατευτικού σκοπού της διάταξης → **ενδείκνυται η ενσωμάτωση με κανόνα αναγκαστικού δικαίου**

9. Μηχανισμός αναπροσαρμογής συμβάσεων (*best – seller paragraph*) – ά. 20 της Οδηγίας 2019/790

- **Αξίωση πρόσθετης, κατάλληλης και δίκαιης αμοιβής**, όταν η αρχικώς συμφωνηθείσα αμοιβή αποδεικνύεται *δυσανάλογα χαμηλή* σε σύγκριση με τα συνολικά έσοδα που προέρχονται από την εκμετάλλευση του έργου ή της ερμηνείας
- **Σκοπός:** η **δυνατότητα αναπροσαρμογής** των όρων επιμερισμού της «οικονομικής αξίας» των έργων ή των ερμηνειών, όταν παρουσιάζουν *εμπορική επιτυχία* και, συνεπώς, αποφέρουν ιδιαιτέρως υψηλά έσοδα
- Η εμπορική επιτυχία του έργου/της ερμηνείας **δεν συνιστά προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης** ή/και έγερσης της σχετικής αξίωσης – Αρκεί να *εμφανίζεται δυσαναλογία μεταξύ αρχικής αμοιβής και συνολικών εσόδων*
- **Δεν υπάρχει υποχρέωση απόδειξης ότι η εμπορική επιτυχία** (του έργου ή της ερμηνείας) **ήταν απρόβλεπτη**, ήτοι ότι δεν μπορούσε να προβλεφθεί, παρότι έγινε επιμελής έρευνα
- **Διάκριση** από τον κανόνα της ΑΚ 388 – Δεν απαιτείται επίκληση των προϋποθέσεων εφαρμογής του

10. Υποχρέωση διαφάνειας (ά. 19 της Οδηγίας 2019/790)

- Υποχρέωση παροχής **«επικαιροποιημένων, σχετικών και επαρκών»** πληροφοριών στους δημιουργούς και ερμηνευτές σχετικά με την πορεία της εκμετάλλευσης των έργων & ερμηνειών τους
- **Τουλάχιστον** μία φορά το χρόνο & **ιδίως** ως προς τους τρόπους εκμετάλλευσης, τα συνολικά έσοδα που προέκυψαν και την οφειλόμενη αμοιβή
- Καθιστά δυνατή την έγερση των αξιώσεων εκ των ά. 18 και 20 της Οδηγίας 2019/790 → **συμπληρωματική λειτουργία**
- Η εφαρμογή της διάταξης πρέπει να είναι **αναλογική και αποτελεσματική** → **αποφυγή δημιουργίας υπέρμετρου διαχειριστικού κόστους** σε βάρος εκδοτών, παραγωγών κλπ.
- **Δυνατότητα αποκλίσεων** (ασήμαντη συμβολή, συμφωνίες με ΟΣΔ ή ΑΟΔ κλπ.)
- **Αποδέκτης των οφειλόμενων πληροφοριών:** κάθε δημιουργός ή ερμηνευτής, είτε αμείβεται με ποσοστά είτε έλαβε κατ' αποκοπή αμοιβή
- Σχέση με τη γενική υποχρέωση πληροφόρησης (ΑΚ 288) και την υποχρέωση λογοδοσίας (ΑΚ 303)

Ευχαριστώ πολύ για την προσοχή σας!